

Universitat Autònoma de Barcelona

Treball Final de Grau - Grau de Criminologia - Facultat de Dret
Curs 2015/2016

Violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció
contra les dones amb diversitat funcional:

Un estudi de cas

Clara Babot Magrinyà

Tutora: Paula Arce Becerra

Paraules: 12.490

20 de maig de 2016

AGRAÏMENTS

En primer lloc, agrair a la meva tutora, Paula Arce, la seva ajuda i dedicació en el treball; així com a la meva professora de Violència contra les Dones, Samara de las Heras, pel suport i la col·laboració en aquest treball. I, en segon lloc, a totes aquelles persones que han participat i col·laborat en la realització del treball: a les persones entrevistades, a les professionals Carme Riu i Andrea García-Santesmases, a l'Escola Especialitzada Nostra Senyora de Meritxell, a la FAAD, a l'Aina Grueso, al Jacint Risco, a l'Andrea Pros i, en especial, a la meva família.

RESUM

L'objectiu d'aquest treball és analitzar la violència que reben les dones amb diversitat funcional en relació a la seva sexualitat i reproducció a través d'un estudi de cas. En una primera part del treball, s'analitzarà la legislació relativa a la violència contra les dones, la diversitat funcional i la sexualitat i reproducció, tant en l'àmbit internacional com del Principat d'Andorra, ja que l'estudi se centra en una dona de 20 anys amb diversitat funcional que és andorrana i resident al mateix país. En una segona part, s'han dut a terme diverses entrevistes amb aquesta persona, amb el seu entorn i amb professionals de l'àmbit que s'han analitzat per veure, en primer lloc, de quina manera els afecta la violència en l'àmbit de la sexualitat i reproducció aquestes dones; i, en segon lloc, conèixer com està actuant l'Estat envers aquestes qüestions. Per últim, es proposen diverses línies d'actuació que cal tenir en compte per a futures investigacions.

Paraules claus: diversitat funcional, violència contra les dones, interseccionalitat, drets sexuals i reproductius.

ABSTRACT

The objective of this research is to analyze the violence against women with disabilities in relation to their sexuality and reproduction through a case study. The first section analyses the legislation on violence against women,

disabilities and sexuality and reproduction, both internationally as from Andorra, since the study focuses on an andorran woman in her twenties that has a disability. In the second part, I've done some interviews with this woman, their environment and two professionals in the field, that have been analyzed to see, first, how violence affects on the sexuality and reproduction of these women; and, second, to know how the State is acting on these issues. Finally, I propose some lines of investigation to be taken into account in the future.

Keywords: disability, violence against women, intersectionality, sexual and reproductive rights.

Índex

1. Introducció	6
1.1. Presentació del tema	6
1.2. Objectius	7
1.3. Estructuració del treball	8
2. Marc teòric	9
2.1. Estat de la qüestió	9
2.1.1. Violència contra les dones	9
2.1.2. Diversitat funcional.....	11
2.1.3. Interseccionalitat.....	14
2.1.4. La violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció contra les dones amb diversitat funcional	15
2.2. Enfocament teòric adoptat	18
3. Metodologia	20
3.1. Mètode	20
3.2. Aspectes del disseny	20
3.2.1. Disseny.....	20
3.2.2. Mostra	21
3.2.3. Perfil.....	23
4. Anàlisi.....	24
4.1. La violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció contra les dones amb diversitat funcional.....	24
4.1.1. Discriminació.....	24
4.1.2. Violència.....	29
4.2. La resposta de l'Estat.....	35
4.2.1. La manca de coneixement i d'informació.....	35
4.2.2. La manca de resposta que fa l'Estat quant a les polítiques públiques	37
4.2.3. La invisibilitat	38
5. Conclusions i Discussió	40
6. Referències bibliogràfiques	42
Annexes	47

Annex 1: Obligacions dels Estats	47
Annex 2: Guió de les entrevistes realitzades	52

1. Introducció

1.1. Presentació del tema

La violència contra les dones és una problemàtica d'actual rellevància i es tracta d'una conducta que vulnera els drets humans. Un dels grups que es troba en una situació de vulnerabilitat, i al qual també afecta la violència contra les dones, és el de les persones amb diversitat funcional¹.

Segons l'Organització Mundial de la Salut [endavant OMS] (2013), la *discapacitat* es considera una qüestió de drets humans que afecta un gran sector de la població. Per ser més exactes, afecta a més de mil milions de persones d'arreu del món². Aquest col·lectiu ha de lluitar contra les barreres que els posa la societat, de tal manera que ser una persona amb diversitat funcional suposa el requeriment d'un esforç addicional per incorporar-se al desenvolupament i a la convivència social. Fet que fa que aquestes persones siguin més vulnerables que la resta. En aquest sentit, es pot afirmar que això és d'una de les preocupacions de l'Assemblea General de les Nacions Unides³, que reconeix a les *dones discapacitades* entre un dels grups de dones en situació de major vulnerabilitat a la violència. Per tant, si al fet de tenir una diversitat funcional hi intersecciona el fet de ser dona, el problema és major com es veurà al llarg del treball.

Vist això, es pot dir que l'objecte d'estudi d'aquest treball és la violència contra les dones amb diversitat funcional, però cal tenir present que quan es parla de violència, s'està fent referència a la discriminació contra les dones perquè segons les normatives internacionals existeix un vincle entre aquests dos conceptes. De tal manera que, la violència és una forma de discriminació.

¹ Diversitat funcional entesa com a *discapacitat* com es veurà més endavant.

² Dades extretes del 'Informe Mundial sobre Discapacidad' de l'OMS (2011:7).

³ Arran d'aquesta i altres preocupacions, es crea la *Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona* (Nacions Unides, 1993:2).

La violència contra les dones és un fenomen molt ampli i complex. Per això mateix, s'ha decidit centrar-lo en la sexualitat i la reproducció perquè és un àmbit que ve determinat pel patriarcat perquè aquestes dones no responen als patrons establerts, de tal manera que, no se'ls hi reconeix la seva sexualitat. De fet, les tracten com a persones asexuals i se'ls imposen barreres i obstacles que dificulten el gaudi dels drets sexuals i reproductius (Pié i Riu, 2014:14). D'altra banda, és un tema que ha estat poc treballat i que cal analitzar-lo a fons perquè segons la UNICEF (2013:26) les dones amb diversitat funcional pateixen amb major incidència la violència i discriminació en aquest àmbit, en comparació amb la resta de la població, incloses les dones sense diversitat funcional.

Per això mateix, cal fer una mirada al problema i, no només veure com afecta aquesta violència i discriminació en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció de les dones amb diversitat funcional, sinó veure com està responant el Dret i l'Estat a aquestes conductes, ja que la no adopció de les mesures adequades pot causar més violència i discriminació.

1.2. Objectius

Tenint en compte, el plantejat anteriorment, aquesta investigació té com a objectiu general analitzar la violència que reben les dones amb diversitat funcional en relació a l'àmbit de la sexualitat i la reproducció, així com la resposta de l'Estat davant les vulneracions de drets que comporta.

A partir d'aquest objectiu general, se'n deriven sis d'específics i són els següents:

- Contextualitzar la violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció contra les dones amb diversitat funcional.
- Analitzar el marc jurídic internacional i nacional que aborda la violència contra les dones amb diversitat funcional.
- Conèixer de quina manera afecta la violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció en aquest col·lectiu.

- Conèixer com les dones amb diversitat funcional exerceixen la seva sexualitat i reproducció a través d'un estudi de cas.
- Identificar les barreres amb què s'enfronten aquestes dones en l'àmbit de la sexualitat i reproducció a través d'un estudi de cas.
- Analitzar els discursos d'algunes professionals de l'àmbit.

1.3. Estructuració del treball

Pel que fa a l'estructura del treball es destaquen quatre apartats. En el primer es farà una revisió teòrica i una anàlisi jurídica sobre els conceptes que guien el treball: la violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció contra les dones diversitat funcional, tant en l'àmbit internacional com en el nacional, tenint com a referència Andorra, ja que és el país d'origen de la persona en la qual se centra l'estudi de cas. En segon lloc, s'exposarà la metodologia que s'ha seguit per poder realitzar aquesta investigació. Seguidament, es farà una anàlisi centrada en l'estudi de cas, entrant en profunditat en els temes que es relacionen amb els objectius anteriorment exposats. I per últim, s'exposaran els punts forts i les limitacions, juntament amb les línies futures d'investigació.

2. Marc teòric

2.1. Estat de la qüestió

En aquest apartat, s'aprofundirà sobre els conceptes més importants que guiaran el treball i permetran comprendre l'anàlisi del mateix.

2.1.1. Violència contra les dones

En relació a la legislació internacional sobre violència contra les dones, s'han de destacar quatre normes importants: la *Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona de Nacions Unides de 1993* [endavant Declaració de 1993], la *Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona* [endavant CEDAW], de Nacions Unides de 1979, la *Recomanació número 19 del Comitè CEDAW de Nacions Unides de 1992*, relativa a la violència contra les dones i el *Conveni sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica d'Istanbul del Consell d'Europa (2011)* [endavant Conveni d'Istanbul].

Pel que fa a la Declaració de 1993, aquesta estableix que violència contra les dones és:

“Qualsevol acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que tingui o pugui tenir com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic per a la dona, així com les amenaces de tals actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeix en la vida pública com en la vida privada” (Article 1).

A més, reconeix l'aplicació efectiva de la CEDAW per tal de reforçar-la i complementar-la. De tal manera que, la Declaració de 1993 estableix un vincle

entre la violència, definida anteriorment; i la discriminació contra la dona, exposada en l'article 1 de la CEDAW:

“L’expressió discriminació contra la dona denotarà tota distinció, exclusió o restricció basada en el sexe que tingui per objecte o resultat menyscar o anul·lar el reconeixement, el gaudi o l’exercici per la dona, independentment del seu estat civil, sobre la base de la igualtat de l’home i la dona, dels drets humans i les llibertats fonamentals en les esferes política, econòmica, social, cultural i civil o en qualsevol altra esfera”.

A partir d’aquestes dues normes, es pot dir que la violència s’entén com una forma de discriminació. A més, la *Recomanació número 19 del Comitè CEDAW* exposa que: “la violència contra la dona és una forma de discriminació que impedeix greument que gaudeixi dels drets i llibertats en peu d’igualtat amb l’home”. També exposa que la definició que es fa en la CEDAW inclou la violència dirigida contra les dones pel fet de ser dones i refereix especial importància al fet que aquest tipus de violència té una afectació directa en els seus drets i llibertats fonamentals com: el dret a la vida, el dret a la protecció, el dret a la llibertat, el dret a la igualtat, entre d’altres. De tal manera que aquesta també vincula la discriminació amb la violència.

Referent al Conveni d’Istanbul, aquest també fa referència al vincle anteriorment explicat, ja que en el seu article 3.a exposa la definició de violència contra la dona i reconeix aquesta violència com una forma de discriminació:

“Per «violència contra la dona» s’haurà d’entendre una violació dels drets humans i una forma de discriminació contra les dones, i es designaran tots els actes de violència basats en el gènere que impliquen o poden implicar per a les dones danys o patiments de naturalesa física, sexual, psicològica o econòmica, incloses les amenaces de realitzar aquests actes, la coacció o la privació arbitrària de llibertat, en la vida pública o privada”.

Finalment, cal destacar que en aquestes conductes l'Estat⁴ pot ser el responsable, quan per acció o per omissió s'estiguin vulnerant els drets, en aquest cas, sexuals i reproductius de les dones amb diversitat funcional. De fet, segons Bodelón (2014:132) la violència contra les dones suposa una vulneració de drets, on l'Estat pot ser l'autor o el responsable dels fets ocorreguts.

En relació a la legislació andorrana, cal destacar que tot i que és un país que ha ratificat la CEDAW i el Conveni d'Istanbul, només hi ha una llei que tracti la violència contra les dones i és molt recent. Aquesta és la *Llei 1/2015, del 15 de gener, per l'eradicació de la violència de gènere i de la violència domèstica*. En el seu article 2, estableix la definició de violència de gènere:

“Fa referència a tota modalitat de violència física o psicològica exercida contra qualsevol persona per raó de sexe o gènere que impliqui o pugui comportar danys o patiments físics, sexuals, psicològics o econòmics, així com l'amenaça de dur-los a terme, la coacció o la privació arbitrària de llibertat, tant en l'àmbit privat com en el públic. La violència de gènere és un tipus de discriminació que implica una violació dels drets humans”.

En aquesta definició es té en compte tots els tipus de violència (física, psicològica, sexual i econòmica), tant en l'àmbit privat com en el públic i, a més, refereix que és un tipus de discriminació. De tal manera que, encara que només hi hagi una llei que reflecteixi la violència contra les dones, Andorra va en consonància amb els diferents Tractats, Convenis i Convencions que ha signat i ratificat⁵.

2.1.2. Diversitat funcional

Quant a la diversitat funcional, primerament, cal saber que aquest terme té com a objectiu principal eliminar les connotacions negatives, pejoratives i

⁴ Les obligacions dels Estats de les normes mencionades anteriorment es troben en l'Annex 1.

⁵ En l'informe de Nacions Unides (2014) s'exposen els diferents Tractats, Convenis i Convencions que Andorra ha anat signant i ratificant.

discriminatòries de les paraules que s'usen, habitualment, per referir-se a les persones amb alguna *discapacitat*. Per això mateix, s'ha decidit utilitzar el terme *diversitat funcional* perquè, al cap i a la fi, totes les persones som diverses a l'hora de funcionar (García-Santesmases, 2014:1), encara que existeix un col·lectiu, conegut com les persones amb *discapacitat*, que són discriminades per la seva diversitat funcional, com es veurà al llarg del treball⁶.

Seguidament, per tal d'entendre millor aquest fenomen cal definir-lo. En primer lloc, l'OMS (2015) defineix *discapacitat* com un:

“Terme general que abasta les deficiències, les limitacions de l'activitat i les restriccions de la participació. Les deficiències són problemes que afecten l'estructura o funció corporal; les limitacions de l'activitat són dificultats per executar accions o tasques; i les restriccions de la participació són problemes per participar en situacions vitals”.

D'aquesta manera, es pot veure com la diversitat funcional no és un fenomen gens senzill, al contrari, és molt complex i reflecteix la interacció entre les característiques de l'organisme humà i les de la societat en la qual una persona viu.

En segon lloc, s'ha de tenir en compte allò que presenta la *Convenció sobre els drets de les persones discapacitades* [endavant Convenció de Nova York] (2006a:4). Per una part, en el seu article 1, exposa que les persones amb *discapacitat* “inclouen a aquelles que tinguin deficiències físiques, mentals, intel·lectuals o sensorials a llarg termini que, en interactuar amb diverses barreres, puguin impedir la seva participació plena i efectiva en la societat, en igualtat de condicions amb els altres”.

⁶ Per tot això, s'ha decidit fer ús del terme *diversitat funcional* per referir-se al col·lectiu mencionat anteriorment. No obstant això, les cites dels articles, textos o lleis mantindran el terme que ells mateixos hagin emprat.

D'altra banda, en el seu article 2, relaciona la discriminació amb la *discapacitat*. De tal manera que, defineix la “discriminació per motius de discapacitat” com:

“Qualsevol distinció, exclusió o restricció per motius de discapacitat que tingui el propòsit o l'efecte d'obstaculitzar o deixar sense efecte el reconeixement, el gaudi o l'exercici, en igualtat de condicions, de tots els drets humans i llibertats fonamentals en els àmbits polític, econòmic, social, cultural, civil o de qualsevol tipus”.

Aquesta també regula els àmbits d'actuació de forma bastant concreta. En relació a aquells que són de gran rellevància per al treball, es destaquen l'àmbit de la violència, regulat en l'article 16; i el de la sexualitat i reproducció, en els articles 23 i 25. Tot i això, existeix una mancança de regulació sobre les esterilitzacions i els avortaments forçats.

Pel que fa a la legislació andorrana, existeix la *Llei de garantia dels drets de les persones amb discapacitat* del 17 d'octubre de 2002 que té com a objectiu principal que les persones amb una diversitat funcional puguin gaudir dels seus drets i llibertats. A més, la llei vol aconseguir que aquestes persones puguin exercir els seus deures com a ciutadans sense cap tipus de discriminació per raó de discapacitat⁷.

Aquesta llei fa esment a les actuacions públiques i de l'Estat en els articles 2 i 3. En aquest cas, s'exposa que totes les actuacions han de ser de prevenció, de rehabilitació, d'igualtat d'oportunitats o d'assistència de manteniment. A més, l'Estat és qui ha de garantir, com a últim garant, els drets d'aquestes persones i familiars.

Per acabar en relació a aquesta llei, es pot dir que és bastant complexa perquè fa referència a tots els àmbits, tot i que, com es veurà en l'apartat 2.1.4. del

⁷ L'Article 1 exposa que: “L'objecte d'aquesta llei és aconseguir que les persones amb discapacitat gaudeixin dels seus drets i les seves llibertats i puguin exercir els deures que els corresponen com a ciutadans i que exigeix la dignitat humana, i també evitar qualsevol tipus de discriminació per raó de la discapacitat”.

treball, en l'àmbit de la salut no es fa una especial referència a la sexualitat i a la reproducció d'aquestes persones. D'altra banda, cal destacar que la *Llei 10/2015, del 16 de juliol, qualificada de modificació de la Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi penal* [endavant Codi Penal], té en compte el fet que la víctima sigui una persona especialment vulnerable, ja que aquest ho inclou com agreujant de la responsabilitat penal.

2.1.3. Interseccionalitat

La interseccionalitat és un concepte fonamental perquè relaciona la violència contra les dones amb la diversitat funcional. Aquesta perspectiva cal tenir-la en compte perquè:

“Analitza com interactuen els tipus específics, construïts històricament, de distribucions desiguals de poder i/o normativitats vinculants, basades en categoritzacions socioculturals construïdes discursivament, institucionalment i/o estructuralment com ara el **gènere**, l'ètnia, la raça, la classe, la sexualitat, l'edat o la generació, la **discapacitat**, la nacionalitat, la llengua materna, etc., per tal de produir diferents tipus de desigualtats socials” (Kóczé, 2011:134).

A més, cal saber que és un concepte que va ser introduït el 2001, en la Conferència Mundial contra el Racisme a Sudàfrica, per Kimberlé Crenshaw (Expósito, 2012:210). Aquesta exposava que la raça i el gènere interseccionaven i influeixen en la vida de les persones, és a dir, els homes *negres* no patien els mateixos efectes que les dones *negres*. De tal manera que, aquestes “variables” interseccionaven de diferent forma en cada situació personal i en cada grup social mostrant les estructures de poder existents en la societat. Però dins del plantejament de la interseccionalitat, allò que realment criticava Crenshaw és la falta de reconeixement d'aquestes estructures de poder en el Dret antidiscriminatori dels Estats Units (Barrère i Morondo, 2011:31). Per tant, amb

aquesta perspectiva es pretén veure de quina manera les diferents variables interseccionen i si el Dret té en compte aquestes diferències entre col·lectius.

D'altra banda, és important conèixer el terme “discriminació interseccional” perquè aquest fa referència al fet que es discrimina a les dones que tenen una diversitat funcional no pel fet de ser dones i tenir aquesta diversitat, sinó pel fet de ser dones amb diversitat funcional (Barrère i Morondo, 2011:30)⁸. Fet de gran rellevància en aquest treball perquè s'està interseccionant la violència, que és un acte discriminatori, amb la diversitat funcional.

2.1.4. La violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció contra les dones amb diversitat funcional

Quant a la violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció contra les dones amb diversitat funcional, cal saber primerament a què es fa referència quan es parla de sexualitat i de reproducció.

En la *Quarta Conferència Mundial sobre la Dona* [endavant Conferència de Beijing] de Nacions Unides (1995) es va concretar que quan es parla de sexualitat i reproducció s'està fent referència als drets sexuals i reproductius. Aquests drets “comprenen certs drets humans que ja estan reconeguts en lleis nacionals, en documents internacionals sobre drets humans i en altres documents pertinents de les Nacions Unides aprovats per consens” i també s'inclouen en l'Informe de la *Conferència Internacional sobre la Població i el Desenvolupament* de Nacions Unides de 1994 [endavant Conferència de El Caire]. Aquests tenen com a objectiu principal el desenvolupament de la vida i de les relacions personals, sense oblidar-se de l'assessorament i l'atenció en matèria de reproducció i de malalties de transmissió sexual.

⁸ Barrère i Morondo (2011) expliquen aquest exemple amb el gènere i la raça, però com s'ha pogut veure anteriorment en la definició de Kóczé (2011) la interseccionalitat també afecta la *discapacitat*. De tal manera que, en aquest cas, la raça és equiparable a la diversitat funcional.

Per tant, la sexualitat i la reproducció van íntimament lligades i estan reconegudes com a drets sexuals i reproductius. En aquest sentit, la Conferència de El Caire i la Conferència de Beijing exposen que aquests drets:

“Es basen en el reconeixement del dret bàsic de totes les parelles i individus a decidir lliurement i responsablement el nombre de fills, l'espaiament dels naixements i l'interval entre aquests i a disposar d'informació i mitjans per a això i el dret a assolir el nivell més elevat de salut sexual i reproductiva. També inclou el dret a adoptar decisions relatives a la reproducció sense patir discriminació, coaccions ni violència, de conformitat amb el que estableixen els documents de drets humans”.

Aquestes dues normes són les úniques en aquest àmbit. Quant a la Conferència de El Caire, en primer lloc, en el seu capítol VI, apartat E, fa una especial menció a les persones amb diversitat funcional i exposa que s'ha de promoure l'exercici dels drets d'aquest col·lectiu en tots els aspectes i àmbits de la vida. En segon lloc, en el capítol VII es tracten els drets sexuals i reproductius i s'exposa que s'ha d'assegurar que les persones puguin decidir, informar-se i tenir una atenció de les seves necessitats de forma igualitària. Per això mateix, aquesta adopta diferents mesures sobre assessorament, educació, comunicació, atenció, prevenció, tractament... per tal que la salut sexual i reproductiva estigui a l'abast de qualsevol persona.

De la mateixa manera, en l'apartat C del capítol IV de la Conferència de Beijing es tracta la sexualitat i reproducció de les dones, amb una exposició de mesures molt semblants a les esmentades anteriorment. I, per acabar, en l'apartat D, es tracta la violència contra les dones, en especial, la vulnerabilitat de les dones amb diversitat funcional (article 116) i la inclusió de l'esterilització forçada i l'avortament forçat com a actes de violència (article 115⁹).

⁹ En l'article 115 de la *Quarta Conferència Mundial sobre la Dona* (1995) s'exposa que “los actos de violencia contra la mujer también incluyen la esterilización forzada y el aborto forzado, la utilización coercitiva o forzada de anticonceptivos, el infanticidio de niñas y la determinación prenatal del sexo”.

Quant a la legislació andorrana, i respecte a aquesta qüestió, es troba una mancança jurídica¹⁰ en la *Llei 1/2015 sobre violència de gènere i domèstica* i en la *Llei de garantia dels drets de les persones amb discapacitat* perquè en cap moment fan esment d'aquesta temàtica. D'altra banda, el Codi Penal andorrà té en compte, per una part, la vulnerabilitat d'aquest col·lectiu perquè qualsevol acte de violència contra aquestes dones suposarà un agreujant de la pena; i per una altra part, castiga l'esterilització i l'avortament forçats, que tant preocupen en la violència en l'àmbit de la sexualitat i reproducció, en els articles 116¹¹ i 107¹² respectivament.

Finalment, és de gran importància conèixer que existeixen altres documents que tenen presents la violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció. Un d'aquests és la *Carta sobre els drets sexuals i reproductius* que ofereix la Federació de Planificació Familiar Estatal [endavant FPFE] (s.d.). Aquesta reconeix que hi ha molts col·lectius que no tenen cobertes les seves necessitats ni reconeguts tots els seus drets a causa de la discriminació que s'exerceix cap a dones, immigrants, persones amb diversitat funcional, etc. De fet, la intersecció de dos d'aquests col·lectius, les dones i la diversitat funcional, han permès veure que hi ha una gran quantitat de mancances quant a la cobertura de necessitats i drets de les mateixes. Relacionat amb això García-Santesmases (2014:40) exposa en la seva investigació que les dones amb diversitat funcional, en comparació amb els homes amb diversitat funcional, tenen menys possibilitats

¹⁰ De totes maneres, cal destacar que no és l'únic país que tot i tenir legislació en els dos àmbits, s'oblida dels drets sexuals i reproductius. Un exemple és el cas d'Espanya, que disposa de la *Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género* i del *Real Decreto Legislativo 1/2013, de 29 de noviembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social*, i tampoc en fan esment en cap dels seus articles.

¹¹ L'article 116 del Codi Penal andorrà del 2015 diu que "el qui causi a una persona una malaltia somàtica o psíquica greu i perdurable, una deformitat greu, la impotència, l'esterilitat o la pèrdua o la inutilitat d'un òrgan, d'un membre o d'un sentit, ha de ser castigat amb pena de presó de tres a deu anys".

¹² L'article 107 del Codi Penal andorrà del 2015 diu que "el qui produeixi l'avortament d'una dona sense el seu consentiment ha de ser castigat amb pena de presó de quatre a deu anys i inhabilitació per exercir qualsevol professió sanitària fins a deu anys. Les mateixes penes s'han d'imposar en cas que el consentiment de la dona s'hagi obtingut mitjançant violència, intimidació o abús de la vulnerabilitat de la víctima derivada de la seva edat, incapacitat o circumstància similar. La temptativa és punible".

de mantenir, satisfactòriament, relacions *afectivo-sexuals*. Això és deu, segons l'autora, a la interacció de "l'imaginari patriarcal que circumscriu la sexualitat femenina a l'àmbit dels afectes i concep el desig de les dones com una cosa secundària i prescindible" (García-Santesmases, 2014:40-41).

A tot això s'afegeixen, per una part, les barreres socials, ja que aquestes persisteixen en el dret a la reproducció de les dones, en la concessió de la custòdia legal d'un fill, en el procés d'adopció o en la reproducció assistida (Peláez, Martínez i Leonhardt, 2009:14). I, per una altra part, la manca de responsabilitat dels Estats, ja que aquests tenen certes obligacions en relació als drets sexuals i reproductius.

Per concloure, és important tenir en compte que els drets sexuals i reproductius tenen una vinculació directa amb altres drets com ara: el dret a la igualtat, a l'autonomia sexual, a la llibertat sexual, a la integritat corporal, a la informació, a l'educació sexual, a decidir sobre les diverses opcions reproductives, a l'autonomia reproductiva, etc. (FPFE, s.d.).

2.2. Enfocament teòric adoptat

L'enfocament teòric adoptat d'aquest treball és en gran part feminista, ja que aquest va néixer "com una reacció davant la freqüent inacció social dels poders públics en relació amb el maltractament i altres formes de submissió de les dones" (Echeburúa i Redondo, 2010:55). De tal manera que, aquest moviment va permetre i ha permès grans canvis en la societat, buscant així la màxima igualtat entre dones i homes.

Seguint amb això, cal dir que arran del moviment s'ha creat una perspectiva feminista que té com a base l'explicació de la violència dels homes contra les dones. Echeburúa i Redondo (2010:54-55) apunten que:

"Des d'aquesta formulació tals agressions són denominades *violència de gènere*, volent tal denominació significar que constitueixen manifestacions de la submissió ancestral que les dones, i tot el femení com a construcció social, han patit per part dels homes (i de tot el masculí com a construcció

social). Així el concepte de *gènere* és recreat per fer referència a la divisió masculí/femení, socialment construïda, i es contraposa al factor *sexe* d'origen i de bases biològiques”.

En segon lloc, també s'ha optat per treballar amb l'anàlisi sociojurídica, és a dir, s'analitzen criminològicament i jurídicament els efectes de les diferents legislacions en les dones amb diversitat funcional, és a dir, es veurà com s'apliquen les lleis davant d'aquesta problemàtica.

D'aquesta manera, es pot dir que s'adopta la perspectiva del Feminisme Jurídic, que com exposen Laporta i de las Heras (2014) és “el qüestionament del paper del Dret en la invisibilització i manteniment de les relacions de poder desiguals, tant entre dones i homes, com respecte a altres grups que no encaixen amb el model d'allò que és humà”.

Per finalitzar, quan es parla de diversitat funcional s'ha de tenir en compte l'enfocament de drets humans perquè aquesta afecta el 10% de la població i cal protegir-los, de tal manera que no hi hagi discriminació. A més, és important treballar amb aquest enfocament quan es parla de dones amb diversitat funcional perquè són un col·lectiu especialment vulnerable (Soler, Teixeira i Jaime, 2015:6).

Segons les Nacions Unides (2006b:15), l'enfocament de drets humans “des del punt de vista normatiu està basat en les normes internacionals de drets humans i des del punt de vista operacional està orientat a la promoció i la protecció dels drets humans”. A més, exposa que amb aquest es pretén analitzar les desigualtats i corregir qualsevol pràctica que sigui discriminatòria.

Per això mateix, és important tenir en compte tant la perspectiva feminista com l'anàlisi jurídica i l'enfocament de drets humans perquè guien l'objecte d'estudi del treball, és a dir, la violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció contra les dones amb diversitat funcional.

3. Metodologia

3.1. Mètode

Aquest treball de recerca és una investigació sobre la violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció contra les dones amb diversitat funcional, una problemàtica rellevant per a la societat i per a la criminologia perquè suposa una vulneració de drets i és una forma de violència contra les dones amb diversitat funcional. De fet, “a la societat li resulta insofrible (...) acceptar que existeix una amplíssima violència que s'exerceix contra les dones amb diversitat funcional” (Freixanet, 2015:5).

Tenint en compte això, s'ha decidit optar per dues metodologies diferents: l'estudi de cas i l'anàlisi sociojurídica.

En primer lloc, s'ha decidit treballar amb un cas únic perquè “l'objectiu principal és analitzar, comprendre i interpretar una realitat concreta” (Stake, 2007; citat a Jurado i Bernal, 2011:34). De tal manera que, s'ha investigat una situació i interès singular.

En segon lloc, s'ha fet una anàlisi tant jurídica com qualitativa de la violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció contra aquest col·lectiu de dones. Per realitzar l'anàlisi jurídica s'han tingut en compte les normes i els estudis realitzats en els últims anys que han estat més rellevants. En canvi, l'anàlisi qualitativa s'ha fet a través d'entrevistes i de l'anàlisi documental.

3.2. Aspectes del disseny

3.2.1. Disseny

Aquesta investigació, primerament, es tracta d'un estudi qualitatiu centrat en un cas únic que té com a finalitat principal analitzar la violència que reben les dones amb diversitat funcional en relació a l'àmbit de la sexualitat i reproducció.

És un estudi longitudinal perquè es fa en un període de temps i no en un sol moment estructural. De tal manera que, s'han realitzat diverses entrevistes, tant a la persona estudiada com al seu entorn, entre els mesos de desembre de 2015 i abril de 2016. Aquestes són semiestructurades perquè permeten establir un perímetre dins del qual l'entrevistador decideix l'ordre, la formulació de les preguntes i si cal aprofundir en algun dels temes (Corbetta, 2007:353). Tot i que cal saber que, un cop realitzada la primera entrevista amb la persona estudiada s'han vist certes dificultats a l'hora de comprendre les preguntes i a l'hora d'extreure informació perquè eren preguntes massa genèriques. Per tant, es va decidir que les entrevistes que es fessin amb ella, serien estructurades per tal de recollir millor la informació. En l'Annex 2 es troben les entrevistes semiestructurades, dirigides per un guió de doble escala que incorpora preguntes genèriques i específiques; i les entrevistes estructurades amb un guió d'una sola escala, és a dir, amb preguntes específiques.

En segon lloc, les variables que s'han decidit estudiar en aquesta investigació són: la discriminació, la diversitat funcional, la violència, la sexualitat i reproducció, la legislació i la resposta de l'Estat.

Per últim i quant als aspectes tècnics, les entrevistes han estat enregistrades amb el previ consentiment de l'individu i realitzades en sales còmodes per l'entrevistat/da, tranquil·les, silencioses i aïllades, per tal d'evitar possibles distraccions o interrupcions¹³.

3.2.2. Mostra

Com s'ha comentat anteriorment, es tracta d'un estudi de cas únic on la mostra és d'una sola persona. El criteri de selecció d'aquesta persona ha estat la proximitat i, per tant, la facilitat per poder accedir tant a les dades com al seu entorn.

¹³ Només hi ha hagut una entrevista que no s'ha pogut registrar per motius de llunyania entre l'entrevistadora i l'entrevistada; però s'ha fet via correu electrònic.

D'altra banda, s'ha decidit realitzar tres entrevistes a persones del seu entorn i dues a professionals de la matèria, per tal de conèixer millor allò que envolta a la persona estudiada.

A continuació, es mostra un requadre amb els codis de referència per a cada persona entrevista per tal de fer més fàcil la identificació de les cites que s'usaran en l'anàlisi del treball. Cal saber que per tal de garantir l'anonimat de la persona sobre la qual se centra l'estudi, tot el seu entorn també es manté en l'anonimat. D'altra banda, amb les dues especialistes, per petició i per donar-les-hi visibilitat, s'ha optat perquè apareguin els noms reals.

Taula 1: Requadre de codis dels entrevistats/des

Codi de referència	Descripció
<i>Gemma</i>	Dona andorrana de 20 anys que té una diversitat funcional diagnosticada com a retard mental lleu amb un grau del 44% de menyscabament.
<i>Familiar</i>	Home andorrà. És el pare de la Gemma i vocal de la junta de la Federació Andorrana d'Associacions de Persones amb Discapacitat.
<i>Vicepresident FAAD</i>	Home andorrà que també forma part de l'entorn de la Gemma. És el vicepresident de la Federació Andorrana d'Associacions de Persones amb Discapacitat.
<i>Educadora</i>	Dona andorrana que forma part de l'entorn de la Gemma i és educadora de l'Escola Especialitzada Nostra Senyora de Meritxell.
<i>García-Santesmases</i>	Andrea García-Santesmases Fernández. Professional en l'àmbit. És sociòloga i antropòloga social i cultural.
<i>Riu</i>	M ^a Carme Riu Pascual. Professional en l'àmbit. És la Presidenta de l'Associació Dones No Estàndards.

3.2.3. *Perfil*

La persona sobre la qual s'ha centrat l'estudi, anomenada Gemma, és una noia que, a l'inici de l'estudi tenia 19 anys, però que en finalitzar-lo en té 20. Aquesta jove és andorrana i resident al mateix país. Viu amb els seus pares i té una germana de 22 anys que viu a l'estranger.

Segons el Ministeri de Salut i Benestar del Govern d'Andorra, la Gemma “presenta un grau de menyscabament del 44% i per tant, se li reconeix la condició de persona amb discapacitat als efectes del que preveu l'article 4.2 de la Llei de garantia dels drets de les persones amb discapacitat” del Principat d'Andorra¹⁴. Aquest grau de menyscabament fa referència a una diversitat funcional del tipus psíquica amb un diagnòstic de retard mental lleu.

La Gemma està a l'Escola Especialitzada Nostra Senyora de Meritxell. Aquest centre és la “principal institució andorrana dedicada a oferir atenció i suport a les persones amb discapacitat en el marc d'una atenció integral centrada en la persona”¹⁵. A l'escola, hi ha un programa, anomenat AGENTAS, encarregat de la integració al món laboral de les persones amb discapacitat i la Gemma hi forma part. Aquest li permet adquirir coneixements sobre el món laboral per, posteriorment, poder inserir-s'hi; a la vegada, que realitza pràctiques en diferents institucions.

¹⁴ Informació extreta dels informes que tenen els pares de la Gemma.

¹⁵ Informació extreta de la pàgina web oficial. Disponible a: <http://eensm.org/>

4. Anàlisi

4.1. La violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció contra les dones amb diversitat funcional

4.1.1. *Discriminació*

La violència és considerada un tipus de discriminació que afecta de diferent manera a dones i homes. Aquesta diferenciació ve causada per les relacions desiguals de poder entre les persones en funció del gènere. Segons Freixanet (2015:11), el gènere és un tret biològic i una construcció sociocultural i mental que ens permet observar les relacions entre tots dos sexes. Per tant, gènere no és equiparable a sexe perquè el primer és una categoria sociològica i el segon, biològica (Shum et al., 2006:36). El gènere és un concepte que va néixer amb l'objectiu de posar de manifest una relació desigual entre dones i homes i, actualment, segueix tenint el mateix objectiu a causa de viure en una societat patriarcal.

El fet d'estar en una societat on predomina el patriarcat, genera que les dones estiguin en una situació d'inferioritat, tal com apunta García-Santesmases:

“Las mujeres estamos sometidas a los dictados de una sociedad patriarcal que nos oprime porque nos marca como inferiores, devaluando todo lo que culturalmente se considera femenino” (García-Santesmases).

Aquesta inferioritat, ha causat i està causant discriminacions entre dones i homes, però quan la diversitat funcional està present en aquests col·lectius, es pot dir que hi ha una discriminació que afecta d'una manera molt específica i diferenciada al col·lectiu femení i al masculí (Shum et al., 2006:37):

“Las mujeres con diversidad funcional tienen que sumar [...] los prejuicios de una sociedad capacitista, que considera la diversidad funcional una “tragedia personal” (una situación personal indefectiblemente indeseable y dolorosa)” (García-Santesmases).

En suma i com es veurà a continuació, s'exposen algunes diferències¹⁶ entre homes i dones que tenen una diversitat funcional:

Taula 1: Comparativa dels homes i dones amb diversitat funcional.

Homes amb Diversitat Funcional	Dones amb Diversitat Funcional
Se'ls educa en funció de les seves possibilitats per tal de poder treballar.	En la majoria de casos no reben cap tipus de formació.
La seva germana es fa càrrec d'ell.	En general, els seus germans no es relacionen bé amb ella.
S'intenta que tinguin independència econòmica.	Se'ls ensenya les tasques domèstiques més adequades i sense cotitzar. A més, se la fa econòmicament dependent de la família.
El cos no té excessiva importància i, per tant, no se'ls fan gaire operacions estètiques.	S'experimenta amb els seus cossos i sense consentiment. A més, es realitzen intervencions quirúrgiques perquè s'assemblin al patró <i>normal</i> .
Se'ls tracta com a homes, però a vegades reben un tracte social i familiar despectiu (en l'àmbit públic).	Se les tracta de forma infantil i reben un tracte de sobreprotecció i maltractament (en l'àmbit privat).

Font: Elaboració pròpia tenint en compte a Riu (2006).

Aquestes diferències sorgeixen perquè vivim en una societat patriarcal i androcèntrica en la qual l'home és el centre i tot aquell que s'allunyi és un estrany (García-Santesmases i Pié, 2015:47). Però, encara que les diferències entre homes i dones siguin clares, el problema principal és que les estem *normalitzant*; i el fet que la societat ho consideri com a *normal* és una discriminació directa que s'ha neutralitzat i difós en l'imaginari social (Pié i Riu, 2014:51).

Si s'analitza l'àmbit de la sexualitat i reproducció de les dones i homes amb diversitat funcional també es pot veure una diferenciació i, per tant, una

¹⁶ Aquestes diferències són plantejaments generals i, en alguns casos, hi ha excepcions.

discriminació directa cap a les dones, tal com ho expressen les professionals de l'àmbit:

“Los hombres reciben más información, no les someten a esterilizaciones forzosas ni a abortos coercitivos, además su deseo no es negado con tanta fuerza por su entorno: si tienen una pareja, no reciben tanta desaprobación social e, incluso, a veces sus familiares o amistades les conducen a la prostitución por considerarla una opción legítima para ellos” (García-Santesmases).

“La família, en general, amb l'home li fa complicitat, és a dir, li busquen una feina perquè guanyi diners, li busquen una dona per casar-se. En canvi, a una dona amb discapacitat, a partir de la pubertat, se la tancava, sobretot per por de què marxés amb algú. Després, per una altra banda, si l'home té necessitats sexuals, la família l'acompanya a un prostíbul, en canvi a la dona se l'esterilitza” (Riu).

Això que comenten les especialistes queda defensat per la següent taula comparativa, tot i que cal saber que són plantejaments generals i hi poden haver excepcions:

Taula 2: Comparativa de la sexualitat i la reproducció dels homes i dones amb diversitat funcional.

Homes amb Diversitat Funcional	Dones amb Diversitat Funcional
Se l'ajuda a buscar parella i la família és còmplice de l'ajuda.	Sempre van acompanyades però mai de la parella perquè s'intenta que no en tinguin.
Poden tenir parella i fills i, si no, una germana tindrà cura d'ell.	Al final s'acaba quedant sola.
S'intenta per tots els mitjans que siguin pares i es casin.	Se les tanca a casa perquè no tinguin relacions i se les esterilitza (la gran majoria de vegades sense consentiment).
Se'ls reconeix les seves necessitats sexuals,	Són assetjades i violades en un alt

acompanyant-lo, de vegades, a un prostíbul.	percentatge pels familiars, personal sanitari o cuidadors. A més, si es queden embarassades, se les obliga a avortar.
Per casar-se es busca a una dona poc intel·ligent i que faci coses que ell no pot.	No se'ls informa sobre la seva sexualitat.
Si es casa amb una dona amb discapacitat, serà quan sigui gran i hagi exhaurit les possibilitats de trobar una parella sense discapacitat	Hi ha poques dones amb discapacitat casades. A més, quan es produeixi la discapacitat hi ha un elevat risc de ruptura matrimonial o abandonament.

Font: *Elaboració pròpia tenint en compte a Riu (2006).*

Però, no només hi ha diferències entre homes i dones, sinó que també cal saber que la manera en què la discriminació afecta a les dones és diferent, fins i tot entre elles (Barrère i Morondo, 2011:28). En aquest cas, això queda reflectit quan es parla de dones amb diversitat funcional i dones sense diversitat funcional. Així ho explica García-Santesmases quan se li demana si considera que hi ha diferències entre les mateixes dones:

“Al igual que ocurre con otros marcadores como la raza o la exclusión social, la diversidad funcional es una variable que nos divide, poniendo en una situación de privilegio a las que no tenemos diversidad funcional (...) Las mujeres con diversidad funcional no son consideradas “mujeres”, por tanto, no se les permite ni si quiera acceder a los roles de lo socialmente conceptualizado como femenino” (García-Santesmases).

De fet, Pié i Riu (2014) també exposen algunes diferències¹⁷ entre les dones amb i sense diversitat funcional, i queden recollides a continuació:

Taula 3: Comparativa de les dones sense i amb diversitat funcional.

Dones sense Diversitat Funcional	Dones amb Diversitat Funcional
És la cuidadora de la família.	Depèn d'algú i és a ella que se l'ha de cuidar.

¹⁷ Aquestes diferències són genèriques i, en alguns casos, hi ha excepcions.

Tenen la lliure elecció de ser mares.	Es considera que no estan capacitades per tenir fills i, per tant, se l'esterilitza o es limita la capacitat reproductora a través de mètodes anticonceptius.
Se'ls dóna credibilitat en qualsevol context.	Hi ha una manca de credibilitat, sobretot quan són víctimes.
Tenen lliure accés a qualsevol tipus d'educació.	No solen rebre cap formació i si la reben, és bàsica.
Tenen assignats uns rols "tradicionals" ¹⁸ .	Se'ls nega aquests rols.
Tenen una mobilitat lliure.	Es troben amb barreres arquitectòniques constantment.
La violència que aquestes reben és física, psicològica i sexual.	La violència que reben aquestes traspasa les barreres de la violència contra les dones, és a dir, a tots aquests tipus de violència s'ha d'afegir l'abús físic, l'emocional, el sexual, l'econòmic de la violència activa i l'abandonament físic i emocional de la violència passiva ¹⁹ .

Font: *Elaboració pròpia tenint en compte a Pié i Riu (2014).*

A més, hi ha algunes diferències que també apareixen en els discursos de la Gemma, ja que exposa que, durant la seva educació, ha necessitat diversos professionals a diferència de les seves companyes sense diversitat funcional:

“La discapacitat el que passa és que he de tenir una educadora, una logopeda, una psicopedagoga... A primer i segon vaig tenir una logopeda i dues educadores i a tercer i quart només una educadora” (Gemma).

En aquest sentit, Riu adverteix que les dones ja hem de patir una inferioritat diària per la societat en la qual vivim. Per això mateix, ella creu que entre el mateix col·lectiu de dones, ens hem de donar suport per tenir les mateixes

¹⁸ L'assignació d'aquests rols prové del patriarcat i és una de les diferències entre homes i dones.

¹⁹ Aquests tipus de violència, com es pot veure al llarg de l'article de Pié i Riu (2014:55-56) no es troben en la violència contra la dona sense diversitat funcional.

oportunitats i estar en igualtat de condicions que els homes tinguis o no una diversitat funcional.

“Ser discapacitada et recau més que ser dona (...) Moltes dones amb discapacitat et dirien que les dones normals no volen saber res de nosaltres (...) però jo crec que ens hem de donar suport” (Riu).

Totes aquestes diferències s’acaben convertint en una discriminació directa cap a les dones amb diversitat funcional. Segons Bruce, Quinlivan i Degener (2014:119), aquest col·lectiu pot experimentar la discriminació de tres maneres diferents: respecte dels homes sense diversitat funcional, respecte dels homes amb diversitat funcional o respecte de les dones sense diversitat funcional, com s’ha vist anteriorment.

4.1.2. Violència

L’existència de normes, siguin vinculants o no, no asseguren la desaparició de la violència. Això es deu a la invisibilitat tant de la violència contra les dones com de la diversitat funcional. Segons Arenas (2015), “l’eradicació de la violència és una de les principals reivindicacions de les organitzacions de dones amb diversitat funcional a nivell internacional” perquè aquestes solen experimentar en major mesura actes violents i, per tant, discriminatoris:

“La violencia no es solo algo físico, evidente, tangible, sino que como ya apuntó Bourdieu existe una violencia simbólica, invisible e invisibilizada, pero igualmente dañina” (García-Santesmases).

En particular, aquests actes discriminatoris afecten directament i indirectament a la sexualitat i reproducció de les dones amb diversitat funcional:

“Las mujeres con diversidad funcional enfrentan cotas más altas de violencia y de transgresión de sus derechos sexuales y reproductivos. Además, debido a los cánones corporales patriarcales y capacitistas, suelen

tener más baja autoestima y menor red social y oportunidades de desarrollar una vida afectivo-sexual satisfactoria” (García-Santesmases).

Totes aquestes diferències tenen una incidència en la sexualitat i la reproducció de les dones amb diversitat funcional. Però “el feminisme reclama la superació d’un model androcèntric de sexualitat que permeti la liberalització sexual de la dona i, amb ella, la superació de la seva imatge de vulnerabilitat i victimització” (Turégano, 2012:13). De fet, totes les diferències que s’han mencionat amb anterioritat venen “justificades” per la vulnerabilitat del col·lectiu. Això queda reflectit quan es parla amb l’entorn de la Gemma perquè diuen que és més fàcil convèncer o enganyar a una dona amb diversitat funcional:

“Per exemple, les dones pateixen maltractaments i tornen amb la seva parella i tornen amb la seva parella... Per això, crec que és molt més fàcil convèncer o enganyar a una persona discapacitada que a una dona enamorada” (Familiar).

“Entre els usuaris que assistim és molt poc freqüent [la violència], però s’ha de tenir en compte perquè són persones vulnerables” (Educatora).

Aquesta vulnerabilitat i les diferències en l’àmbit de la sexualitat i la reproducció que pateix aquest col·lectiu de dones generen una imatge social completament errònia. La societat les considera persones “asexuades, no aptes per viure en parella ni ser mares, al mateix temps que les sotmet a un control repressiu de les seves necessitats sexuals” (Peláez, 2012:268). Això causa que elles no puguin gaudir d’aquests drets en les mateixes condicions que la resta de la societat. Per exemple, quan se li demana a la Gemma si vol ser mare, ella exposa:

“Sí, quan tingui 29 anys o per allà. Bueno primer casar-me amb 28 o 29 i després amb 30 o 31 tenir fills”(Gemma).

El principal problema que hi ha en el seu discurs és que ella ara no vol tenir fills perquè explica que és jove i que no té parella. Però al llarg de l’entrevista relata que no pot tenir-los ara perquè necessita ajuda:

“Necesito ajuda del papa i la mama. I també dels amics, dels familiars i del govern” (Gemma).

Ella demana una ajuda, que està relacionada amb els drets sexuals i reproductius i que, moltes vegades, és inexistent perquè els amics i amigues d'ella es troben en les mateixes condicions, ja que quasi tots tenen una diversitat funcional; i perquè el Govern i l'Estat no donen ajudes, ni actuen per eliminar els obstacles que impedeixen el gaudi dels drets:

“L'única ajuda que ens va donar la seguretat social és que durant un temps ens van cobrir el 100% de les despeses de la CASS. Però mai hem rebut ajuda per la seva educació, ni per treballar i menys per gaudir dels seus drets sexuals i reproductius” (Familiar).

“No hi ha res d'ajudes. Es posen més obstacles en l'àmbit mèdic perquè no saben res. Administrativament no es dona res. Però, per exemple, no tens atenció al domicili pel bebè” (Riu).

D'altra banda, encara que manquin mesures legals i ajudes públiques en aquest sentit, és cert que els familiars i l'Escola de la Gemma tenen en especial consideració la seva sexualitat i reproducció:

“Les alumnes en certes ocasions ens verbalitzen certs dubtes. En aquests casos, ho tractem de forma individual” (Educadora).

“La meva filla hauria de poder gaudir dels seus drets sexuals i reproductius com tothom perquè és una funció vital de l'ésser humà” (Familiar).

Però encara que algunes persones considerin que les dones amb diversitat funcional han de poder gaudir en igualtat de condicions que la resta de la societat dels seus drets; persisteix la violència en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció i, en particular, l'esterilització forçada, que afecta de manera específica a aquest col·lectiu. D'altra banda, cal destacar que hi ha altres formes de violències sexuals

i reproductives, però el tipus més destacat en les entrevistes és l'esterilització forçada, com es veurà a continuació.

a) Violències en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció

Segons Peláez (2012:274), avui en dia, “existeixen proves de què encara se sotmet a moltes persones amb diversitat funcional a l'esterilització forçada i a l'avortament coercitiu, sobretot a dones i nenes amb diversitat funcional, sense el seu consentiment”. Amb aquestes pràctiques s'estan violant els drets humans d'aquestes persones, però no només això, sinó que també se les priva de poder gaudir del dret a salvaguardar la seva integritat corporal, el dret a controlar la seva salut reproductiva, el dret a desenvolupament sexual i a poder decidir respecte de la seva sexualitat (Peláez, 2012:274-275). L'esterilització és una pràctica inhumana i desagradable, tal com ho expressen les dones amb diversitat funcional, Gemma i Riu:

“No m'agradaria [que m'esterilitzessin], tindria dolor i quan tinc dolor em fico a plorar. Estaria trista” (Gemma).

“A ningú li agradaria que l'esterilitzessin. Llavors, per què a mi i a un altre no? Per què? Pot ser que una mare normal tingui fills alterats, igual que una discapacitada pot tenir fills normals. Qui ha dit que has de ser d'una manera determinada per viure bé? L'important a la vida és saber aprofitar el temps, que la vida són quatre dies” (Riu).

Però quan s'entrevista a persones que no tenen una diversitat funcional, la visió de l'esterilització canvia:

“Jo crec que depèn del grau de discapacitat de la persona. A veure, la pregunta és complexa, és a dir, perquè aquesta sí i aquesta no, però és que una persona que no es pot ni comunicar o que mai arribarà a reconèixer al seu fill, doncs no sé. És complicat. En el cas de la meua filla o de la Gemma, que més o menys tenen consciència, el fet que demani un dia que vol tenir un fill, jo crec que és possible. Però d'altres que no coneixen quasi

res, jo crec que no arribarien ni a assumir que és fill seu” (Vicepresident FAAD).

“Crec que d’aquí uns anys, la Gemma podria cuidar dels seus fills. No li veig impediment, però de la mateixa manera, entenc que hi ha persones que és impossible que es cuidin mai del seu fill. (...) Jo crec que s’ha d’estudiar cada cas” (Familiar).

Aquesta diversitat d’opinions es deu al fet que, aquelles persones que demanen que l’esterilització no es dugui a terme són dones amb diversitat funcional, és a dir, els hi afecta directament. En canvi, l’entorn d’aquestes persones creu que depèn de la situació.

En relació amb això, cal saber que un dels fets més preocupants que es relaciona amb l’esterilització d’aquestes dones és qui pren la decisió. Segons Peláez (2012:275) aquesta decisió “és presa amb força freqüència pels mateixos familiars i, a vegades, pels responsables de la institució en la qual resideix”. A més, alguns estudis mostren que és bastant freqüent que, quan hi ha violència, aquesta provingui dels mateixos familiars o professionals dels centres; i així ho expressen les professionals de l’àmbit:

“Tal y como muestran las estadísticas ¡en la mayoría de casos ellos [familiares y profesionales] son los agresores! Al contrario que en el colectivo de mujeres en general (donde el agresor suele ser la pareja o la ex pareja), las mujeres con diversidad funcional son agredidas por familiares y cuidadores profesionales y no profesionales” (García-Santesmases).

“A la família hi ha molta violència. I a les residències també. A més, és un lloc on hi van a parar moltes dones perquè les dones viuen més que els homes. I allà hi ha molta violència” (Riu).

Amb això es pot veure que el suggeriment de sotmetre-les a una esterilització també prové dels mateixos professionals dels serveis sanitaris, fet que causa que els familiars i els tutors legals li donin un respecte que no es mereix (Peláez, 2012:275). Així ho exposa una de les professionals:

“Hi ha una tendència molt forta a l’esterilització de les dones amb diversitat funcional. Hi ha una proposta tàctica. Jo estic casada i tinc dues filles, però a mi em van proposar treure’m la matriu i vaig ser jo que no vaig voler. Però no perquè els meus pares m’ho proposessin, no, no, vaig anar al ginecòleg i m’ho va proposar ell. És que és molt dur això, no hi ha cap dona a qui li proposin coses d’aquests tipus. És una cosa que es practica a tot arreu. És horrible” (Riu).

Aquesta pràctica genera una vulneració dels drets humans de les dones amb diversitat funcional. Per tant, la solució més viable que es veu és l’eradicació de l’esterilització, tal com afirma Riu:

“Jo crec que una dona amb discapacitat hauria de tenir la possibilitat de tenir relacions sexuals, però una relació adequada, adequada com tothom (...) Quant a les millores, jo... Bueno és que l’esterilització s’hauria d’eliminar, però per a qualsevol dona. És terrible que algú pensi que a nosaltres se’ns ha d’esterilitzar” (Riu).

D’altra banda i referent a l’estudi de cas, s’ha pogut veure que a la Gemma no li agradaria que l’esterilitzessin però cal saber que ella pren la píndola anticonceptiva sense saber la veritable funció d’aquesta:

“Em prenc les pastilles per saber quan tinc la regla” (Gemma).

“La Gemma pren la píndola i és una decisió que vam prendre amb la seva mare i és la que creiem més adequada. (...) Mmm crec que no ho sap. L’únic que li hem explicat és que és una pastilla per regular la menstruació, no per dir-li que si fas l’amor, no et quedaràs embarassada (...) perquè hi va haver una època que anava molt darrere dels nens, i no ho entenia. O sigui, per ella tots els nois eren amics seus” (Familiar).

Amb això s’ha pogut veure que ella no coneix la veritable raó per la qual se l’està prenent i que la seva família no li ha explicat perquè quan en parlaven, ella no ho entenia. De totes maneres, això no es pot considerar un tipus

d'esterilització perquè la píndola la prenen moltes dones, el problema que hi ha aquí és que ella no coneix l'ús real d'aquest mètode anticonceptiu.

4.2. La resposta de l'Estat

Quan es tracten temes relatius als drets humans, cal tenir en compte com actua l'Estat davant aquestes problemàtiques, ja que la protecció dels drets humans és responsabilitat primordial de l'Estat (Nikken, 2010:56). Però, a partir de les entrevistes realitzades tant a la Gemma i al seu entorn com a les professionals en l'àmbit, es pot afirmar que existeixen certes carències i limitacions en l'actuació de l'Estat que dificulten l'efectiva garantia dels drets sexuals i reproductius de les dones amb diversitat funcional:

“Las estadísticas evidencian estas diferencias: no reciben suficiente información sobre anticoncepción; las mujeres con diversidad funcional (intelectual sobre todo) sufren esterilización forzosa, incluso se ven obligadas a abortar en ocasiones; los mecanismos de sensibilización, prevención y actuación contra la violencia de género no son accesibles, ni siguen un diseño universal” (García-Santesmases).

Per això mateix, en aquest apartat es tractaran els temes relatius a les actuacions de l'Estat davant d'aquest fenomen.

4.2.1. La manca de coneixement i d'informació

La Gemma és la víctima directa d'aquestes omissions de l'Estat. De fet, al llarg de les quatre entrevistes que s'han fet amb ella, s'ha pogut determinar que existeix una violació d'un dels drets més importants, el dret a la informació. La Gemma exposa que té un certificat per discapacitat però no sap molt bé perquè serveix. També relata que no té coneixements sobre el terme diversitat funcional, ni sobre els drets sexuals i reproductius, ni sobre la violència ni els tipus de violència. Al contrari, té una concepció errònia d'allò que és la violència, ja que ho associa amb una violació:

“Per mi la violència és quan dues persones t’agafen dels braços i les cames i una altra persona et viola” (Gemma).

No només això, sinó que quan se li demana sobre si el fet de pegar és violència, la seva resposta és “No, bueno... Sí” (Gemma) i quan se li fa la mateixa pregunta però, en comptes de pegar, se li diu insultar, ella exposa que: “No” (Gemma).

D’altra banda, la Gemma exposa que, a l’Escola Especialitzada Nostra Senyora de Meritxell, mai li han explicat coses sobre el matrimoni, la sexualitat, la reproducció o la violència. Només relata que entre els companys i companyes, sovint en parlen en els canvis de classe:

“A vegades, quan fem canvis de classe ho parlem” (Gemma).

Per tant, com a dona amb diversitat funcional, es pot veure que existeix una manca d’informació que és important tenir-la en compte. Però no només en la persona estudiada, sinó que en el seu entorn també hi ha una manca d’informació relativa als drets sexuals i reproductius que queda reflectida quan es demana sobre el coneixement dels mateixos:

“No tinc ni idea! Els drets reproductius? No sabia ni que hi havia drets reproductius i sexuals. No sabia ni que fos un dret (...) la veritat és que no conec res” (Familiar).

Però a més, de no tenir coneixement sobre a què es fa referència quan es parla d’aquests drets, tampoc es coneix si hi ha un protocol en les escoles o en la federació que tingui en compte la sexualitat i reproducció d’aquestes dones:

“Desconeixia el tema dels drets aquests (...) No conec cap protocol (...) I no veig que hi hagi res que pugui negar el fet de tenir fills. És que estem parlant també de cas per cas. I jo parlo de la meva filla” (Familiar).

Aquesta desconeixença genera que no hi hagi una claredat quant a la informació, mesures, protocols o polítiques públiques de les quals les dones amb diversitat funcional tenen accessibilitat.

4.2.2. La manca de resposta que fa l'Estat quant a les polítiques públiques

Però el problema principal que s'ha descobert mitjançant les entrevistes és que no només hi ha una desconeixença d'aquesta temàtica, sinó que, a causa d'aquesta, hi ha una manca de polítiques públiques que puguin assegurar l'efectiva sexualitat i reproducció de les dones amb diversitat funcional.

“No [hi ha polítiques públiques relatives a la sexualitat i reproducció] perquè ni se n'assabenten” (Riu).

“Actualment hi ha diversos protocols per determinades situacions. En relació als drets sexuals i reproductius, no” (Educatora).

“Hi ha una cosa que vam [l'Associació Dones No Estàndards] aconseguir fer que és la implementació d'un protocol d'actuació dintre de la salut de Catalunya amb els metges de capçalera. Era un protocol d'actuació en el qual, quan va una dona amb discapacitat a veure'ls, han de parlar amb la dona, únicament amb ella. I aleshores veien si hi ha algun problema de maltractament. Això va ser una proposta que vam fer nosaltres. Però no hi ha masses polítiques que ho tractin” (Riu).

D'altra banda, a més de no actuar i fer front a aquesta problemàtica, l'Estat genera més dificultats, com ara: no aplicar les lleis de forma efectiva, no resoldre problemàtiques relatives a aquesta temàtica, etc.:

“Des de la Federació el que hem detectat és que hi ha moltes lleis que no es compleixen i que no passa res. I la nostra lluita és aquesta. Ja que tenim unes lleis que creiem que són adequades i bones, per què no s'executen o no sancionen quan no es compleixen?” (Familiar).

“A nivell de l’Estat, estem fatal” (Riu).

De tal manera que, la manca d’informació i la manca de resposta porten a una invisibilitat directa de la violència que pateixen les dones amb diversitat funcional en l’àmbit de la sexualitat i la reproducció.

4.2.3. La invisibilitat

Aquesta invisibilitat apareix de diferents formes: per una banda, en les dades estadístiques sobre, en primer lloc, el nombre de persones amb diversitat funcional que hi ha Andorra, i consegüentment, el nombre de dones amb diversitat funcional; i, en segon lloc, el nombre de dones amb diversitat funcional que pateixen violència en l’àmbit de la sexualitat i reproducció. Això queda reflectit en el següent discurs:

“No sabem el cens de persones amb discapacitat i les úniques dades que tenim són de la CONAVA i són persones que tenen la discapacitat a nivell oficial, és a dir, sabem qui són. Però aquells que no passen per CONAVA no sabem qui són, ni quants n’hi ha” (Vicepresident FAAD).

D’altra banda, la invisibilitat també apareix en l’educació però no només de les dones amb diversitat funcional, sinó que també està present en l’educació de la resta de la població:

“A la carrera d’arquitectura, només hi ha una assignatura sobre mobilitat, cosa que és d’obligat compliment de tenir-la en compte, i és optativa. O sigui, la majoria d’arquitectes no saben res” (Riu).

“Aleshores, entrebancs, doncs la formació. Per exemple, en les carreres universitàries no hi ha quasi cap contingut que parli sobre el tema de discapacitats. Aquest és el primer entrebanc perquè la gent no té ni idea del que va l’assumpte. La desconeixença tan gran, per exemple, l’any passat les dones que van assassinar a l’Estat espanyol per les seves parelles, doncs

9 d'aquestes dones tenien un certificat de discapacitat. I això no ha sortit a cap mitjà de notícies. Hi ha una invisibilitat total i bestial" (Riu).

I com s'ha pogut comprovar, en les paraules de Riu, també hi ha una invisibilitat en les estadístiques i en els mitjans de comunicació sobre els casos de violència contra aquest col·lectiu de dones. A continuació, es pot veure com l'entorn de la Gemma també en fa referència:

"No [conec cap cas de violència contra les dones amb diversitat funcional], però estic convençut de què sí que hi ha casos. Només has de veure les notícies. A vegades surten persones discapacitades que les tenen tancades i lligades. Evidentment que això és un maltractament. Que són pocs casos, espero, dintre de les moltes persones discapacitades que hi ha. Jo sóc més del parer que hi ha més persones bones que dolentes" (Familiar).

"No, jo almenys no conec cap cas. Entenc que si hi ha algun cas, és més difícil de detectar que amb qualsevol altra persona. Això segur, però no en conec cap" (Vicepresident FAAD).

De tal manera que, la invisibilització impedeix que es pugui actuar correctament per tal de garantir els drets d'aquest col·lectiu de dones.

5. Conclusions i Discussió

Com s'ha pogut veure, existeixen, tant en l'àmbit internacional com en el nacional, diverses legislacions sobre violència contra les dones, diversitat funcional i sexualitat i reproducció; tot i que són escasses. El problema existent és que aquests tres fenòmens interseccionen i no hi ha una real i efectiva aplicació de les legislacions internacionals i nacionals. De fet, a partir de l'anàlisi feta s'arriba a les següents conclusions:

Primerament, la violència és un tipus de discriminació que afecta de manera diferenciada a les dones amb diversitat funcional en comparació amb els homes amb i sense diversitat funcional i amb les dones sense diversitat funcional. De fet, les diferències entre homes i dones amb diversitat funcional i entre dones amb i sense diversitat funcional, referents a la seva sexualitat i reproducció, són alarmants i molt clares. Amb tot això, es pot dir que sí que hi ha una violència específica contra les dones amb diversitat funcional quant a la seva sexualitat i reproducció.

En segon lloc, dels tipus de violència en l'àmbit de la sexualitat i reproducció el més destacat i practicat és l'esterilització forçada. Tot i que, en l'estudi de cas, no s'ha donat.

Per acabar, existeixen diverses barreres que limiten l'exercici dels drets sexuals i reproductius de les dones: la primera és la manca d'informació i coneixement; en segon lloc, hi ha una manca de polítiques públiques; i, finalment, es podria dir que la manca de resposta de l'Estat és un entrebanc gegant que causa que la violència contra aquestes dones sigui major.

D'altra banda, com a limitacions es destaca, en primer lloc, que es tracta d'un estudi de cas. De tal manera que, no es poden fer conclusions generalitzades perquè no abasta a tota la població.

En segon lloc, és important tenir en compte que és un tema molt recent, del qual hi ha, relativament, poca informació; sobretot si se centra en Andorra, ja que

no hi ha cap estudi relacionat. Tot i això, Andorra és un país en el qual també hi ha violència i és un fenomen que s'ha d'estudiar.

Per acabar de concloure, és de gran importància que aquesta temàtica no quedi abandonada, sinó que s'estudiï i s'actui, ja que és una qüestió de drets humans que afecta un gran col·lectiu de dones. Per això mateix es proposen diverses línies d'investigació futures:

Primerament, s'ha vist que hi ha una manca de polítiques públiques destinades a millorar la qualitat de vida d'aquestes dones, sobretot en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció. De tal manera que, es podria fer una proposta de política pública tenint en compte els resultats d'aquesta investigació.

En segon lloc, hi ha una invisibilitat total d'aquesta problemàtica, que no permet aconseguir la igualtat entre dones i homes. Per això mateix, caldria fer campanyes de sensibilització perquè d'aquesta manera es donés a conèixer el fenomen i se'n fes prevenció.

Finalment, ha resultat que l'esterilització forçada és un dels tipus de violència que pateixen les dones amb diversitat funcional més alarmants. De tal manera que, caldria, en primer lloc, eradicar-la, ja que, igual que a la resta de dones no se'ls hi practica, a les dones amb diversitat funcional tampoc; i, fer un estudi per veure els efectes de l'altre tipus de violència, del qual les expertes n'han parlat, és a dir, sobre l'avortament forçat.

6. Referències bibliogràfiques

- Arenas, Miriam (2015). Una Mirada Interseccional a la Violència contra las Mujeres con Diversidad Funcional. *Oñati Socio-legal Series (5)*, 2, 367-388. [Consultat l'1, maig, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1WA55Nc>
- Barrère, Mª Ángeles i Morondo, Dolores (2011). Subdiscriminación y discriminación interseccional: Elementos para una teoría del Derecho antidiscriminatorio. *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, 45, 15-42. [Consultat el 20, desembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1KYhPKn>
- Bodelón, Encarna (2014). Violencia institucional y violencia de género. *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, 48, 131-155. [Consultat el 22, març, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/22HOBUM>
- Bruce, Anna, Quinlivan, Shivaun i Degener, Theresia (2014) Género y discapacidad: la Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer. Dins: Quinn i Degener (coord.), *Derechos humanos y discapacidad: Uso actual y posibilidades futuras de los instrumentos de derechos humanos de las Naciones Unidas en el contexto de la discapacidad* (115-130). [Consultat el 30, abril, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1WzcagS>
- Consell d'Europa (2011). Convenio sobre prevención y lucha contra la violencia contra las mujeres y la violencia doméstica. Istanbul. Disponible a: <http://bit.ly/1UplBPR>
- Corbetta, Piergiorgio (2007). *Metodología y técnicas de investigación social*. Madrid: MCGrawHill.
- Echeburúa, Enrique i Redondo, Santiago (2010). *¿Por qué víctima es femenino y agresor masculino? La violencia contra la pareja y las agresiones sexuales*. Madrid: Pirámide.
- Escola Especialitzada Nostra Senyora de Meritxell. [Consultat el 19, març, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1LAMvIE>

- Expósito, Carmen (2012). ¿Qué es eso de la interseccionalidad? Aproximación al tratamiento de la diversidad desde la perspectiva de género en España. *Investigaciones Feministas*, 3, 203-222. [Consultat el 5, novembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1kyVBmJ>
- Federación de Planificación Familiar Estatal. Carta de Derechos sexuales y reproductivos (s.d.). [Consultat el 24, març, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1od4kf4>
- Freixanet, Maria (2015). *Gènere i Diversitat funcional. Una violència invisible*. Ciutat i Persones, 33, de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials, adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona. [Consultat el 13, novembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1N5c9iw>
- García-Santesmases, Andrea (2014). Dilemas feministas y reflexiones encarnadas: El estudio de la identidad de género en personas con diversidad funcional física. *Athenea digital*, 14(4), 19-47. [Consultat el 10, febrer, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1KnWsSU>
- García-Santesmases, Andrea i Pié, Asun (2015). De resistencias y violencias, la lucha de las mujeres con diversidad funcional. Dins: Freixanet (coord.). *Gènere i Diversitat funcional. Una violència invisible*. Ciutat i Persones, 33, (45-73), de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials, adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona. [Consultat el 13, novembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1N5c9iw>
- Jurado, Pedro i Bernal, Dolors. (2011). El alumno afectado con síndrome de Asperger en el aula ordinaria. Estudio de caso. *Revista de Educación Inclusiva*, 4(2), 27-44. [Consultat el 18, febrer, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1VqzNG1>
- Kóczé, Angela (2011) La stérilisation forcé des femmes roms dans l'Europe d'aujourd'hui. *Genre, modernité et "colonialité" du pouvoir*. Cahiers du Genre, 50, 133-152.

- Laporta, Elena, i de las Heras, Samara (2014). *Una mirada desde el feminismo jurídico*. [Consultat el 8, maig, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1WhBtVS>
- Llei 1/2015, del 15 de gener, per l'eradicació de la violència de gènere i de la violència domèstica, *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*, 12 (2015). [Consultat el 28, març, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1SDbWUG>
- Llei 10/2015, del 16 de juliol, qualificada de modificació de la Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi penal. [Consultat el 28, març, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1rJLW0d>
- Llei de garantia dels drets de les persones amb discapacitat, *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*, 88 (2002). Disponible a: <http://bit.ly/1r8vXrr>
- LO 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género. *BOE*, 313 (2004). [Consultat el 12, novembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1ZqdoyE>
- Nacions Unides (1979). Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer. Disponible a: <http://bit.ly/VJkZJY>
- Nacions Unides (1992). Recomendación General nº 19, La violencia contra la mujer. *Recomendaciones generales adoptadas por el Comité para la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer*. Disponible a: <http://bit.ly/VoLxjn>
- Nacions Unides (1993). Declaración sobre la Eliminación de la Violencia contra la Mujer. Disponible a: <http://bit.ly/1YchqGK>
- Nacions Unides (1994). Informe de la Conferencia Internacional sobre la Población y el Desarrollo. El Cairo. Disponible a: <http://bit.ly/1kUm9ic>
- Nacions Unides (1995). Cuarta Conferencia Mundial sobre la Mujer. Declaración y Plataforma de Acción de Beijing. Disponible a: <http://bit.ly/Ns1QHN>
- Nacions Unides (2006a). Convención sobre los derechos de las personas con discapacidad y protocolo facultativo. Nova York. [Consultat el 12, novembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1cbsych>

- Nacions Unides (2006b). *Preguntas frecuentes sobre el enfoque de derechos humanos en la cooperación para el desarrollo*. Nova York i Ginebra. [Consultat el 25, abril, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1nC2lNH>
- Nacions Unides (2014). Informe de Andorra relativo al cuestionario sobre la aplicación de la Plataforma de Acción de Beijing (1995) y el documento final del vigésimo tercer período de sesiones de la Asamblea General (2000) para la preparación de las evaluaciones y exámenes regionales que tendrán lugar en 2015 con motivo de Beijing +20. División de Asuntos de Género de la CEPAL. [Consultat el 28, març, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1pV9rRU>
- Nikken, Pedro (2010). “La protección de los derechos humanos: haciendo efectiva la progresividad de los derechos económicos, sociales y culturales”. *Revista IIDH (Instituto Interamericano de Derechos Humanos)* (52), 55-140. [Consultat el 2, maig, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1UEOLun>
- Organització Mundial de la Salut. (2011). Resumen: Informe Mundial sobre la Discapacidad. [Consultat el 12, novembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1l2nmQG>
- Organització Mundial de la Salut. (2013). 10 datos sobre la discapacidad. [Consultat el 12, novembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1yKT2R3>
- Organització Mundial de la Salut. (2015). Discapacidades. [Consultat el 12, novembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1vVLvOZ>
- Peláez, Ana (2012). Derechos sexuales y reproductivos. Dins: CERMI. *La Transversalidad de Género en las políticas públicas de discapacidad (1)*, 257-280. Madrid: Cinca S.A.
- Peláez, Ana, Martínez, Beatriz, i Leonhardt, Mercè. (2009). *Maternidad y discapacidad (1)*. CERMI. Colección Barclays Igualdad y Diversidad. Madrid: Cinca, S.A. [Consultat el 10, febrer, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1KBrhDD>

- Pié, Asun i Riu, Carme (2014). “Violencia, mujer y diversidad funcional. La vulnerabilidad aumentada”. *Educació Social. Revista d’Intervenció Socioeducativa*, 58, 45-64.
- Real Decreto Legislativo 1/2013, de 29 de noviembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social. *BOE*, 289 (2013). [Consultat el 12, novembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1M9gDCY>
- Riu, Carme (2006). “Normalisme”. A: *SOM*. Barcelona: Associació Dones No Estàndards.
- Soler, Amparo, Teixeira, Tania Cristina, i Jaime, Vicente (2015). Discapacidad y dependencia: una perspectiva de género. [Consultat el 30, abril, 2016]. Disponible a: <http://bit.ly/1O4rbAv>
- Shum, Grace Mun Mun, Rodríguez, Ángeles Conde, i Mayorga, Inés Portillo (2006). MUJER, DISCAPACIDAD Y VIOLENCIA: El rostro oculto de la desigualdad. *Instituto de la Mujer, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Gobierno de España. Serie Estudios 93*, 200. Madrid. [Consultat el 10, novembre, 2015]. Disponible a: <http://bit.ly/1WU7uEC>
- Turégano, Isabel (2012). Derecho y violencia contra las mujeres: la perspectiva feminista. Dins: Zurilla i Domínguez (coord.), *Violencia contra las mujeres: un enfoque jurídico*. Oviedo: Septem (13-46).
- UNICEF (2013). Niñas y niños con discapacidad. *Estado Mundial de la Infancia 2013*. [Consultat el 3, maig, 2016]. Disponible a: <http://uni.cf/1SYRFcf>

Annexes

Annex 1: Obligacions dels Estats

a) Declaració de 1993

Artículo 2

“Se entenderá que la violencia contra la mujer abarca los siguientes actos, aunque sin limitarse a ellos: [...]

c) La violencia física, sexual y psicológica perpetrada o tolerada por el Estado, dondequiera que ocurra”.

Artículo 4

“Los Estados deben condenar la violencia contra la mujer y no invocar ninguna costumbre, tradición o consideración religiosa para eludir su obligación de procurar eliminarla. Los Estados deben aplicar por todos los medios apropiados y sin demora una política encaminada a eliminar la violencia contra la mujer. Con este fin, deberán:

a) Considerar la posibilidad, cuando aún no lo hayan hecho, de ratificar la Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer, de adherirse a ella o de retirar sus reservas a esa Convención;

b) Abstenerse de practicar la violencia contra la mujer;

c) Proceder con la debida diligencia a fin de prevenir, investigar y, conforme a la legislación nacional, castigar todo acto de violencia contra la mujer, ya se trate de actos perpetrados por el Estado o por particulares;

d) Establecer, en la legislación nacional, sanciones penales, civiles, laborales y administrativas, para castigar y reparar los agravios infligidos a las mujeres que sean objeto de violencia; debe darse a éstas acceso a los mecanismos de la justicia y, con arreglo a lo dispuesto en la legislación nacional, a un resarcimiento justo y eficaz por el daño que hayan padecido;

los Estados deben además informar a las mujeres de sus derechos a pedir reparación por medio de esos mecanismos;

e) Considerar la posibilidad de elaborar planes de acción nacionales para promover la protección de la mujer contra toda forma de violencia o incluir disposiciones con ese fin en los planes existentes, teniendo en cuenta, según proceda, la cooperación que puedan proporcionar las organizaciones no gubernamentales, especialmente las que se ocupan de la cuestión de la violencia contra la mujer;

f) Elaborar, con carácter general, enfoques de tipo preventivo y todas las medidas de índole jurídica, política, administrativa y cultural que puedan fomentar la protección de la mujer contra toda forma de violencia, y evitar eficazmente la reincidencia en la victimización de la mujer como consecuencia de leyes, prácticas de aplicación de la ley y otras intervenciones que no tengan en cuenta la discriminación contra la mujer;

g) Esforzarse por garantizar, en la mayor medida posible a la luz de los recursos de que dispongan y, cuando sea necesario, dentro del marco de la cooperación internacional, que las mujeres objeto de violencia y, cuando corresponda, sus hijos, dispongan de asistencia especializada, como servicios de rehabilitación, ayuda para el cuidado y manutención de los niños, tratamiento, asesoramiento, servicios, instalaciones y programas sociales y de salud, así como estructuras de apoyo y, asimismo, adoptar todas las demás medidas adecuadas para fomentar su seguridad y rehabilitación física y psicológica;

h) Consignar en los presupuestos del Estado los recursos adecuados para sus actividades relacionadas con la eliminación de la violencia contra la mujer;

i) Adoptar medidas para que las autoridades encargadas de hacer cumplir la ley y los funcionarios que han de aplicar las políticas de prevención, investigación y castigo de la violencia contra la mujer reciban una formación que los sensibilice respecto de las necesidades de la mujer;

j) Adoptar todas las medidas apropiadas, especialmente en el sector de la educación, para modificar las pautas sociales y culturales de comportamiento del hombre y de la mujer y eliminar los prejuicios y las prácticas consuetudinarias o de otra índole basadas en la idea de la

inferioridad o la superioridad de uno de los sexos y en la atribución de papeles estereotipados al hombre y a la mujer;

k) Promover la investigación, recoger datos y compilar estadísticas, especialmente en lo concerniente a la violencia en el hogar, relacionadas con la frecuencia de las distintas formas de violencia contra la mujer, y fomentar las investigaciones sobre las causas, la naturaleza, la gravedad y las consecuencias de esta violencia, así como sobre la eficacia de las medidas aplicadas para impedirla y reparar sus efectos; se deberán publicar esas estadísticas, así como las conclusiones de las investigaciones;

l) Adoptar medidas orientadas a eliminar la violencia contra las mujeres especialmente vulnerables;

m) Incluir, en los informes que se presenten en virtud de los instrumentos pertinentes de las Naciones Unidas relativos a los derechos humanos, información acerca de la violencia contra la mujer y las medidas adoptadas para poner en práctica la presente Declaración;

n) Promover la elaboración de directrices adecuadas para ayudar a aplicar los principios enunciados en la presente Declaración;

o) Reconocer el importante papel que desempeñan en todo el mundo el movimiento en pro de la mujer y las organizaciones no gubernamentales en la tarea de despertar la conciencia acerca del problema de la violencia contra la mujer y aliviar dicho problema;

p) Facilitar y promover la labor del movimiento en pro de la mujer y las organizaciones no gubernamentales, y cooperar con ellos en los planos local, nacional y regional;

q) Alentar a las organizaciones intergubernamentales regionales a las que pertenezcan a que incluyan en sus programas, según convenga, la eliminación de la violencia contra la mujer”.

b) CEDAW

Artículo 3

“Los Estados Partes tomarán en todas las esferas, y en particular en las esferas política, social, económica y cultural, todas las medidas apropiadas,

incluso de carácter legislativo, para asegurar el pleno desarrollo y adelanto de la mujer, con el objeto de garantizarle el ejercicio y el goce de los derechos humanos y las libertades fundamentales en igualdad de condiciones con el hombre”.

c) Recomanació n°19 del Comitè CEDAW

“8. La Convención se aplica a la violencia perpetrada por las autoridades públicas. Esos actos de violencia también pueden constituir una violación de las obligaciones del Estado en virtud del derecho internacional sobre derechos humanos u otros convenios, además de violar la Convención”.

d) Conveni d’Istanbul

Artículo 5: Obligaciones del Estado y diligencia debida

“1. Las Partes se abstendrán de cometer cualquier acto de violencia contra la mujer y se asegurarán de que las autoridades, los funcionarios, los agentes y las instituciones estatales, así como los demás actores que actúan en nombre del Estado se comporten de acuerdo con esta obligación.

2. Las Partes tomarán las medidas legislativas y demás necesarias para actuar con la diligencia debida para prevenir, investigar, castigar y conceder una indemnización por los actos de violencia incluidos en el ámbito de aplicación del presente Convenio cometidos por actores no estatales”.

e) FPFE

Les obligacions dels Estats, quant a la protecció dels drets sexuals i reproductius, són tres:

1. “Tenen l’obligació de respectar i no interferir ni directament ni indirectament en el gaudi de qualsevol d’ells”.

2. “Tenen l’obligació de protegir-los per impedir que terceres persones els violin o menyscabin, per la qual es requereixen mesures socials, legislatives, administratives i pressupostàries adequades”.
3. “Tenen l’obligació de garantir que la legislació i les polítiques públiques afavoreixin el seu exercici efectiu”.

Annex 2: Guió de les entrevistes realitzades

a) Entrevista a la Gemma n'1

Explicació sobre la temàtica del treball i sobre la metodologia emprada, ja que amb ella es realitzaran diverses entrevistes durant els mesos de desembre de 2015 i abril de 2016.

1. Quants anys tens?

a) Quan fas els anys?

2. Què estàs fent, actualment? Estudis, treballes...?

a) A on?

b) Que fas allà?

c) Qui hi ha a la teva escola/lloc de treball?

3. Em podries explicar, per exemple, que fas un dimecres des que et despertes fins que vas a dormir.

4. I un dissabte que fas normalment?

5. Com definiries la teva relació amb els amics?

a) Quedes amb els teus amics?

- No: Per què?

b) Quants amics diries que tens?

c) Qui creus que són els teus millors amics actualment?

- Van a la teva escola?

d) Els teus amics de secundària són els mateixos que ara?

e) Quedes amb ells?

- Per què?

- Què feu quan quedeu?

f) Amb quins amics tens més relació?

6. Què em pots dir sobre les coses que feies a l'escola?

a) Feies classes diferents que els altres?

- Per què?

- b) Qui eren o són els teus amics allà?
- c) T'ho passaves bé allà?
- d) Vas tenir algun problema?

b) Entrevista a la Gemma n'2²⁰

Relació familiar

1. Amb qui vius?

- a) Amb qui tens més relació?
- b) Com és el tracte que reps?

2. Els teus pares t'ajuden en el teu dia a dia?

- a) Si tens algun problema, t'ajuden?

3. Fas coses amb ells?

4. Com és la teva relació amb la teva germana?

- a) Ella t'ajuda?
- b) Tu creus que els teus pares t'ajuden més a tu que a la teva germana o més a ella?
- c) Li expliques les coses que et passen?
- d) Com portes la distància entre ella i tu?

Diversitat funcional

1. Saps que és la diversitat funcional?

- a) Sí és que sí, què és?

2. I la discapacitat?

- a) Sí és que sí, què és?

²⁰ A partir d'aquesta entrevista, totes les preguntes en cursiva són aquelles que han sorgit durant l'entrevista i que des d'un primer moment no estaven previstes en el guió inicial.

3. Tu et consideres una persona amb diversitat funcional?
4. En què creus que t'afecta tenir una diversitat funcional?
5. Tens algun certificat que et digui que tens una discapacitat?

Obstacles

1. D'acord, ara que hem parlat de la diversitat funcional parlarem dels obstacles. Amb això vull dir que, generalment, les persones amb diversitat funcional es troben obstacles en el seu dia a dia. Per exemple, una persona que no pot caminar, té l'obstacle que a vegades no pot baixar de la vorera perquè no hi ha una rampa. Això és un obstacle. Llavors, tu creus que tu tens obstacles?

2. *Tu creus que podries anar a la universitat?*

Educació

1. Quines diferències creus que hi ha entre aquesta escola i la de secundària?

- a) I amb els alumnes?
- b) El tracte que reps dels teus companys quin creus que és més bo?
- c) I els professors, et tractaven bé?

2. La gent t'ajudava quan ho necessitaves?

Relacions de parella

1. Has tingut parella?

- a) Quantes?
- b) Quant a durat la teva relació més llarga?
- c) Ells tenen diversitat funcional, com tu?
- d) *Els has conegut a l'escola?*
- e) *I parles amb ells?*
- f) *Qui va començar la relació? I qui va trencar?*
- g) La teva família ho sabia que havies estat amb ells?
- h) I acceptaven que estiguessis amb ells?

- i) Els hi agradava que tinguessis *novio*? Per què?
2. Creus que està ben vist que tu tinguis parella? Per què?
3. *Creus que una persona amb diversitat funcional podria estar amb una que no en tingui? Per què?*
4. I tens *novio* ara?
- a) Si és que sí, com és la teva relació?
- b) Si és que no, t'agradaria tenir-ne?
5. Les teves amigues sabien que tenies parella?
- a) Els hi agradava?
- b) I a tu, t'agrada que elles tinguin *novio*?
6. Com veus la teva vida, en un futur, és a dir, creus que podràs tenir una parella?
O anar a viure amb ella?

Independència

1. *Quan siguis independent, t'agradaria tenir parella?*
- a) *I creus que serà fàcil o difícil?*
2. *T'agradaria ser independent/marxar de casa?*

Drets reproductius

1. T'agradaria ser mare? Per què?
2. *Creus que podràs tenir fills?*
- a) *I creus que en tindràs?*
- b) *I podràs cuidar als teus fills?*
- c) *Vols tenir fills? Per què?*
3. *Creus que la societat et nega ser mare, és a dir, creus que hi ha algú que vol que no siguis mare perquè tens una diversitat funcional?*
4. *Creus que els teus pares, acceptarien que tinguessis un fill?*
- a) *I si et diuen d'esterilitzar-te, t'agradaria?*
- b) *Creus que això aniria en contra del que tu vols?*

5. Creus que t'exigeixen coses pel fet de ser dona, és a dir, sempre s'ha dit que les dones han de fer el sopar, fregar, etc.?

c) **Entrevista a la Gemma n'3**

Relacions de parella – Sexualitat i reproducció

1. Què és per tu una relació de parella?
2. Creus que tothom ha de tenir parella? Per què?
3. Què significa per tu, tenir parella?
4. T'agrada tenir-ne o prefereixes estar com estàs? Per què?
5. Què fas quan tens parella (us feu petons, us agafeu de la mà...)? Per què?
6. Creus que el que fas en públic està ben o mal vist? Per què?
7. Si més endavant et volguessis casar, la teva família ho acceptaria? Per què?
 - b) I les amigues?
8. Et casaries per l'església o pel civil? Per què?
9. Algun cop has parlat amb els teus pares sobre casar-te? Per què?
10. I sobre tenir fills? Per què?
11. A l'escola heu parlat algun cop de casar-vos? Per què?
12. I de tenir fills? Per què?

Drets sexuals i reproductius

1. Saps que són els drets sexuals i reproductius?
2. Creus que tothom ha de tenir aquests drets? Per què?
3. Tu creus que pots gaudir dels teus drets sexuals i reproductius com una altra persona? Per què?
4. En el cas que no, t'agradaria gaudir-ne? Per què?
5. Què o qui t'impedeix que els gaudeixis?
6. En el cas que volguessis tenir fills, creus que podries tirar endavant tu sola? Per què?

7. Penses que hauries de rebre alguna ajuda per part dels teus pares? Per què?
- a) I del govern? Per què?
 - b) Si ells es neguessin a donar-te ajuda, com et sentiries? Per què?
8. Què creus que necessites per poder gaudir dels teus drets sexuals i reproductius?
9. Vols casar-te?
10. I ser mare?
- a) Ara o més endavant? Per què?
11. Algú t'ha dit que no et pots casar?
- a) Qui? Per què?
12. I tenir fills?
- a) Qui? Per què?
13. Què penses de què no et deixin tenir fills o casar-te?
- a) Creus que és violència?
 - b) Per què?
14. T'han informat a l'escola sobre el casament?
- a) Sí: t'ha servit?
 - b) No: creus que t'ajudaria?
15. I sobre tenir fills?
- a) Sí: t'ha servit?
 - b) No: creus que t'ajudaria?
16. Heu treballat els drets sexuals i reproductius a l'escola o algun lloc?
- a) Sí: t'ha servit?
 - b) No: creus que t'ajudaria?
17. En cas negatiu a tot: Creus que les escoles haurien de tenir l'obligació d'informar-te? Per què?
- a) Per què creus que no us han informat?

d) Entrevista a la Gemma n°4

Violència

1. Què és per tu la violència?
2. Saps què és la violència de gènere?
 - a) I la violència institucional?
 - b) I la violència familiar?
3. Has sentit algun cop, algun d'aquests tipus de violència?
 - a) Què has fet quan ho has sentit?
 - b) Què creus que faries si ho sentissis?
4. Coneixes alguna dona que tingui diversitat funcional que hagi patit violència?
 - a) I una dona sense diversitat funcional?
5. A l'escola heu treballat sobre la violència?
 - a) Sí: I que t'han dit?
 - b) No: Per què no ho heu treballat?
6. Creus que és important saber-ho?
7. Creus que les escoles haurien de tenir l'obligació d'informar-te/ o de treballar-ho? Per què?
8. Què faries, si rebessis violència per part d'algú?
 - a) I si fos la teva família?
 - b) I si fos l'escola?
 - c) I si fos el govern?
9. Coneixes algú que ho hagi patit?
 - a) Què li ha passat?

Esterilització

1. Creus que l'esterilització, de la qual vam parlar l'últim cop, és violència? Per què?
2. Creus que aniria en contra de poder gaudir els teus drets sexuals i reproductius? Per què?
3. Creus que hauria de deixar d'existir? Per què?

Incapacitació

1. I la incapacitació judicial, creus que és violència? Per què?
2. Creus que hauria de deixar d'existir? Per què?

Ajudes

1. Creus que tot això t'ajuda a créixer com a persona? O et dificulta? Per què?
 - a) Podries considerar-ho un obstacle? Per què?

Independència

1. Per què no ets independent?
2. Qui o què no et deixa ser-ho? Per què?
3. Creus que seria un altre tipus de violència? Per què?
4. Seria un obstacle això?

e) *Entrevista al pare de la Gemma i vocal de la junta de la FAAD*

Preguntes sobre la FAAD

1. Què em podries dir sobre la FAAD?
 - a) Que hi fas allà?
 - b) Per què vas decidir formar-hi part?
 - c) Creus que és un servei útil?
 - d) Quina incidència té sobre la població andorrana?
 - e) I sobre la teva família, més concretament, sobre la Gemma?

Preguntes sobre la seva filla

Incapacitació

He mirat els informes i he pogut comprovar que no n'hi ha cap sobre la incapacitació judicial.

1. En algun moment us heu plantejat incapacitar-la ara que ja és major d'edat?

a) Per què?

2. Creus que és positiva, per les persones amb diversitat funcional, la seva incapacitació judicial?

Independència

1. Creus que la Gemma pot ser independent?

a) Per què?

b) Sí diu que no: i en un futur?

2. I a nivell general, que opines sobre que les persones amb diversitat funcional puguin ser independents?

Ajudes

1. Heu rebut algun tipus d'ajuda des que la Gemma té un diagnòstic de persona amb discapacitat?

a) Sobre educació?

b) Sobre el treball?

c) Sobre la seva socialització?

d) Sobre la sexualitat i reproducció?

Sexualitat i Reproducció

1. Què sabries dir-me sobre els drets sexuals i reproductius d'aquestes persones?

a) Ho coneixes?

b) Són diferents en comparació a les altres dones?

2. Coneixes algun protocol que s'utilitzi, tant en escoles com en la federació, per a què puguin gaudir dels seus drets sexuals i reproductius? És a dir, saps si existeix algun tipus d'actuació que es dugui a terme en el cas que una dona estigués embarassada i volgués tirar endavant el seu embaràs?

- Sí:

- a) De què tracten?
- b) Creus que són efectius?

- No:

- a) Creus que n'haurien d'existir?

En relació a la teva filla,

3. Creus que hauria de poder gaudir dels seus drets sexuals i reproductius com qualsevol altra persona?

- a) Per què?

En el cas que NO existís un protocol i NO hagués de gaudir:

Sí existís aquest protocol, esmentat anteriorment, creus que en podria gaudir?

En el cas que NO existís un protocol i SÍ hagués de gaudir:

Seria beneficiós per ella i per la vostra família l'existència i ús del protocol?

4. Ella us explica les seves relacions?

5. Ella és conscient de l'abast de la sexualitat i la reproducció?

6. Pren mesures preventives (anticonceptives, preservatius en el cas de què si que tingui relacions sexuals, entre d'altres)?

- a) És conscient de per què les pren?
- b) Les vol prendre?

7. Us ha parlat algun cop de la reproducció (del fet de ser mare)?

- a) Què en penses?

Violència

1. Creus que aquestes dones pateixen més tipus de violència que les altres dones?

- a) I que la resta de persones?
- b) Per què?

2. Creus que la violència els pot afectar de forma més directa?

a) Per què?

3. Coneixes algun cas sobre violència, ja sigui per part de cuidadors, familiars, parelles, que hagi patit alguna dona amb diversitat funcional?

- Sí:

a) Com el coneixes?

b) Com es va actuar?

- No:

a) Pot ser que sigui un fet invisible o que, directament, no hi ha casos?

4. Com creus que s'hauria d'actuar davant d'aquests fets?

5. Coneixes algun protocol que les protegeixi?

En relació a la teva filla,

1. Creus que ha patit algun tipus de violència al llarg de la seva vida?

2. Que faries si sabessis que en pateix?

3. Creus que això afectaria negativament a la seva vida?

a) Per què?

f) Entrevista al vicepresident de la FAAD

1. Què em podria dir sobre la FAAD?

a) Quan es va crear?

b) Amb quina finalitat?

c) Què es fa?

d) Qui hi forma part?

e) Contra quins entrebancs ha de lluitar la FAAD?

2. Ha vist algun canvi, en les persones amb diversitat funcional, des de la seva creació fins ara?

3. Què podria dir-me sobre la incapacitació judicial d'aquestes persones?

a) Hi està d'acord?

· Per què?

4. Abasteu tots els drets d'aquestes persones. Però estic interessada en conèixer la protecció dels drets sexuals i reproductius. Què podria dir-me sobre aquests drets?

a) Creu que estan ben protegits?

b) Quines mesures prenen?

c) Existeixen protocols d'actuació en els casos que una dona estigui embarassada i necessiti algun tipus d'ajuda?

· Sí: Com funciona?

· No: Per què?

- Creieu que n'haurien d'existir?

d) Creieu en l'esterilització?

· Per què?

Pel que fa a la violència,

5. És coneixedor d'algun cas de violència contra dones amb diversitat funcional?

- Sí:

a) Com el coneix?

b) Com es va actuar?

- No:

a) Pot ser que sigui un fet invisible o que, directament, no hi hagi casos?

6. Creu que és un tema que s'hauria de tenir en compte?

a) Per què?

7. Treballeu amb alguna associació contra la violència contra les dones, com ara Stop Violències?

a) Sí: Què feu?

b) No: S'ha contemplat?

g) *Entrevista a l'educadora de l'Escola Especialitzada Nostra Senyora de Meritxell*

1. Què és l'Escola Nostra Senyora de Meritxell?
 - a) Quina finalitat té?
 - b) Existeix alguna divisió interna entre els alumnes? Quina?
2. Creu que és bo tenir un centre especialitzat?
3. Quina és la seva funció dins del centre?
4. Teniu protocols d'actuació per problemàtiques que puguin sorgir dins del centre?
 - Sí: Com funciona?
 - No: S'han contemplat?
5. I en relació, als drets sexuals i reproductius, també en teniu?
 - Sí: Com funciona?
 - No: S'han contemplat?
6. Heu patit casos de violència contra les dones amb diversitat funcional?
 - Sí:
 - a) Com es va actuar?
 - No:
 - a) Pot ser que sigui un fet invisible o que, directament, no hi hagi casos?
7. Creu que és un tema que s'hauria de tenir en compte? Per què?
8. Creu que la violència contra la dona té una afectació major en tenir una diversitat funcional? Per què?
9. Com creu que s'hauria d'actuar davant d'aquest fenomen (violència-diversitat funcional)?
10. Considera com a violència la incapacitat judicial d'aquestes dones? I l'esterilització o negació dels seus drets sexuals i reproductius?
 - a) Què creu que s'hauria de fer al respecte?
11. Les alumnes us parlen de les seves necessitats sexuals i reproductives?
 - a) Si és que sí, que feu en aquests casos?

h) Entrevista a l'Andrea García-Santesmases - sociòloga i antropòloga social i cultural

1. En su tesis analiza los discursos de mujeres y hombres con diversidad funcional, ¿cree que existen diferencias entre ellos?
 - a) ¿Por qué?
 - b) Si es así, ¿Cuáles? ¿Puede poner un ejemplo?
2. Usted como mujer, ¿diría que existen diferencias entre mujeres con y sin diversidad funcional?
 - a) ¿Por qué?
 - b) Si es así, ¿cuáles? ¿Puede poner un ejemplo?
3. ¿Podría considerar esas diferencias tanto con las mujeres sin diversidad funcional como con los hombres con diversidad funcional, un tipo de violencia?
 - a) ¿Por qué?
4. Según su punto de vista, ¿existen diferencias entre las mujeres con y sin diversidad funcional, en lo referente a sus derechos sexuales y reproductivos (tener relaciones sexuales, ser madre, tener relaciones estables...)?
 - a) ¿Cuáles?
 - b) ¿A qué cree que se deben estas diferencias?
5. Teniendo en cuenta la pregunta anterior, ¿y entre hombres y mujeres con diversidad funcional?
 - a) ¿Cuáles?
 - b) ¿A qué cree que se deben estas diferencias?
6. En su tesis, habla de la doble y la triple discriminación. ¿En qué sentido plantea estos fenómenos?
7. Desde su punto de vista, ¿cree que es mejor hablar de interseccionalidad o de doble discriminación, cuando se habla de mujeres, diversidad funcional y violencia?
8. ¿Considera que existe violencia hacia las mujeres con diversidad funcional?
 - a) ¿Cree que existen políticas públicas que aborden esta cuestión?

- b) ¿Se detecta esta violencia por familiares y/o profesionales?
- c) ¿Qué medidas podrías contribuir a la detección, prevención y erradicación de esta violencia?

i) *Entrevista a la Sra. Mª Carme Riu Pascual – Presidenta de l'Associació Dones No Estàndards*

1. Què em podria dir sobre l'Associació Dones No Estàndards?

- a) Quan es va crear?
- b) Amb quina finalitat?
- c) Què es fa?
- d) Qui hi forma part?
- e) Contra quins entrebancs ha de lluitar?

2. Què pensa sobre les diferències entre dones amb diversitat funcional i sense diversitat funcional?

- a) Hi ha diferències?
- b) De quin tipus?
- c) Podria donar algun exemple?

3. Considera l'existència de diferències, tant amb les dones sense diversitat funcional com amb els homes amb diversitat funcional, un tipus de violència?

- a) Per què?
- b) De quin tipus de violència s'estaria parlant?
- c) És una violència coneguda o invisible? Per què?

4. Segons el seu punt de vista, hi ha diferències entre les dones amb i sense diversitat funcional, pel que fa als seus drets sexuals i reproductius (tenir relacions sexuals, ser mare, tenir relacions estables...)?

- a) Quines?
- b) A què creu que es donen aquestes diferències?

5. Tenint en compte la pregunta anterior, i entre homes i dones amb diversitat funcional?

a) Quines?

b) A què creu que es deuen aquestes diferències?

6. Considera que hi ha violència cap a les dones amb diversitat funcional?

a) De quin tipus?

b) Creu que aquesta violència afecta en major mesura cap a les dones amb diversitat funcional, en comparació amb les dones sense diversitat funcional?

c) Creu que hi ha polítiques públiques que abordin aquesta qüestió?

d) Es detecta aquesta violència per familiars i / o professionals? O prové dels mateixos?

e) Quines mesures podrien contribuir a la detecció, prevenció i eradicació d'aquesta violència?

7. Què en pensa de la incapacitació judicial?

a) És un tipus de violència?

b) Es té en compte la llibertat d'elecció de la dona?

c) Qui decideix que això es dugui a terme?

d) Creu que hi ha polítiques públiques que abordin aquesta qüestió?

e) Quines millores caldrien realitzar?

8. Què en pensa de l'esterilització?

a) És un tipus de violència?

b) Es té en compte la llibertat d'elecció de la dona?

c) Qui decideix que això es dugui a terme?

d) Creu que hi ha polítiques públiques que abordin aquesta qüestió?

e) Quines millores caldrien realitzar?

9. Vostè diria que existeix la violència institucional cap a les dones amb diversitat funcional?

a) Per què?

b) De quina manera les afecta?

c) Creu que és la violència per excel·lència en aquest col·lectiu?

d) Què caldria fer per eradicar aquesta violència?

10. Es rep alguna ajuda per poder gaudir dels drets sexuals i reproductius com qualsevol altra persona? O, al contrari, es posen més obstacles?

a) Quines/quins?

b) A què creu que es deu?

11. Com resumiria en una frase o paraula, els drets sexuals i reproductius de les dones amb diversitat funcional?